

IZYS POLSKA

CZYLI

Dziennik umiejętności, wynalaz-
ków, kunsztów i rękodzieł,

poświęcony

Kraiowemu przemysłowi, tudzież potrzebie
wiejskiego i miejskiego gospodarstwa.

wydawany

przez A. Lelowskiego.

Tom trzeci, z Roku 18 $\frac{22}{3}$.

---

z 17. Tablicami XXXII — XLVIII.

---

w WARSZAWIE.

NAKŁADEM WYDAWCY.

Drukiem N. Glücksberga Typografa Uniwersytetu.

1 8 2 3.

TYTUŁ POLSKA

Wzrost i siła
i zdrowie i siła

Wzrost i siła
i zdrowie i siła

Wzrost i siła

Biblioteka Jagiellońska

1002411407

WZROST I SIŁA

Wzrost i siła

1803

SPIS RZECZY W TOMIE III.

Część pierwsza. Nr 9.

Strona

I. O wzajemnym na siebie wpływie, rolnictwa i rękodziel. Rozprawa J. J. Prechtla, Dyrektora ces. Instytutu polytechn. w Wiedniu (patrz dokończenie art. XIX str. 145).	1.
II. O sposobach długiego zachowania i zabezpieczenia od zgnilizny i prędkiego zepsucia drzewa, a szczególniëy budulcu, do budowy mostów i wszelkiego rodzaju statków wodnych, używanego; przez tegoż.	21.
III. Nowy sposób farbowania materyy wełnianych, na kolor żółty za pomocą farby mineralnéy, żywością i trwałością zalecający się	44.
IV. O oczyszczaniu wełny owczëy z potu, podług sposobu Pana Baumier w Clermont; Zdanie sprawy przez P. Cockerill Towarzystwu polytechn. pruskiemu.	56.
V. O śpilsnianiu kapeluszków, sposobem przez Pana Guichardiere w Paryżu podanym; Zdanie sprawy temuż Towarzystwu przez P. Lütcke	60.
VI. O wyprawianiu w Astrachanie çapy, czyli pargaminu groszkowatego (<i>chagrin</i>) przez P. Petri Prof. w Erfurcie.	63.
VII. Nauka robienią Parmezanu przez P. Gierl	75.
VIII. O uprawie lnu i nowych sposobach wyrabiania z niego włókna bez moczenia i roszenia, z opisaniem i rysunkiem maszyny <i>Tyzenhauza</i> , i aparatów do wyparzania i ługowania PP. Skorzewskiego Komisarza fabryk rządowych król. pol. i Katlinettego we Włoszech.	86.

- IX. Opisanie gorzelnianego aparatu Pistoriusza, podług podania samego wynalazcy; z dwiema tablicami . . . . . 98.
- X. Poprawny sposób osadzania garców Pistoriusza, przez F. Rutkowskiego; z rysunkiem. . . . . 125.
- XI. Poprawiona chłodnica, czyli tak zwany refrigerator Geddego; z rysunkiem. . . . . 129.
- XII. Machina do tarcia kartofli na krochmal; z rysunkiem. . . . . 132.
- XIII. Pożytkowanie z włókna kartoflanego, przy wyrabianiu krochmalu odchodzącego. . . . . 134.
- XIV. Szkodliwość wody śniegowéj dla zdrowia ludzkiego i ryb. . . . . 135.
- XV. Znaczniejsze nagrody, przez paryżkie Towarzystwo Zachęcenia nowo ogłoszone. . . . . 136.
- XVI. Wynalazki i odkrycia. 1) Poprawione lampy; str. 137. — 2) Użycie siły rozpalonego powietrza do pędzenia machin; str. 138. — 3) Nowy stós galwaniczny; str. 138. — 4) Ostrzeżenie przeciwko patentowanym kapeluszom wiedeńskim; str. 138. — 5) Działanie rozdzielonych promieni światła na rośliny; str. 138. — 7) Kamfora jako środek przeciwko zmarznięciu; str. 139.
- XVII. Rozmaitości. 1) Farba purpurowa ze złota; str. 139. — 2) Sposób, aby nogi nie marzły; str. 139. — 3) Plaster na części zmrożone; str. 240. 4) Maść na bąble z odmrożenia; str. 140. — 5) Sposób rozsadzania lodów; str. 140. — 6) Powleczenie na papierowe dachy; str. 140.
- XVIII. Prospekta do nowych pism rolniczych: str. 141.

- XIX. O wzajemnym na siebie wpływie rolnictwa i rękodziel; (Dokończenie str. 21.) . . . . . 145.
- XX. O Stuku, czyli marmurze sztucznym, zwykle zwanym u nas mozayką; przez Jędrzeia Węglowskiego, Por. Artyl. polsk. . . . . 170.
- XXI. Żywe gościńce . . . . . 178.
- XXII. O użyciu bobowin, zamiast konopi. . . . . 181.
- XXIII. O szczepieniu ospy owcom. . . . . 185.
- XXIV. O składzie farb emaliowych; przez Anglika Wynn. . . . . 199.
- XXV. O udoskonaleniu włókna Inianego; (Ciąg dalszy str. 98) . . . . . 212.
- XXVI. Kosa Radziwiłłowska do wycinania trzciny pod wodą; z rysunkiem. . . . . 220.
- XXVII. Sposób zbudowania pieca chlebowego z iednój sztuki, przez Hr. Lasteyrie; z rysunkiem 222.
- XXVIII. Nowy sposób Martina i Grafftona o-
trzymywania pięknej lekkiej sadzy malarskiej; patentowany w Anglii w Grudniu r. 1821. z ry-
sunkiem. . . . . 224.
- XXIX. Opisanie rzęcznego mlyna, bez stawidla i grobli, który ani splawom ani zaléwom nie przeszkadza; wynalazku P. Pouguet; z rysunkiem 229.
- XXX. Piec ogrzewalny w szpitalu klinicznym w Mouguncy; z rysunkiem . . . . . 233.
- XXXI. O fabrycznym wyrabianiu chloranu wapna, czyli proszku do blichowania; przez P. Ure Professora w Instyt. glasgowskim . . . . . 235.
- XXXII. Sillo, czyli dól do zachowywania zboża; z rysunkiem . . . . . 247.

- XXXIII. Fórtka , która się na obydwie strony otwiera i sama się zamyka; wynalazku S. Sierawskiego; z rysunkiem i modelem wystawionym w księgarni P. Glücksberga . . . . . 252.
- XXXIV. Szczególny piękności farba zielona; przez P. Braconnot. . . . . 255.
- XXXV. Kompozycye użyteczne do wszystkiego, gdzie farba, pokost, albo smoła za środek do zachowania lub upiększenia są używane. . . . . 258.
- XXXVI. O nadawaniu brunatnego szmelcu medalom i naczyniom miedzianym . . . . . 261.

XXXVII. Wynalazki, odkrycia, osobliwości it. d.

- 8) Pożyteczne astronomiczne narzędzie; str. 263. —
 9) Tabakierki do robienia rachunków; str. 264. —
 10) Nowy aparat elektryczny; str. 264. — 11) Nowe zawiasy do drzwi; str. 265. — 12) Sztuczna atmosfera dla chorych; str. 265. — 13) Fosforescencya ludzkich ran; str. 266. — 14) Prędkość z jaką się głos po powietrzu rozchodzi; str. 267. —
 15) Nowa machina hydrauliczna; str. 267. — 16) Pompa parowa; str. 267.

XXXVIII. R o z m a i t o ś c i.

- 7) Naczynie szczelnie się zamykające; str. 268. —
 8) Kociołek do gotowania nad lampą; str. 269. —
 9) Srodek przeciw wilgoci na murach; str. 269. —
 10. Zielona farba z tytoniu str. 270.

Prócz tych artykułów dołączony jest rysunek niektórych mebli paryskich najswieższej mody na Tabl. XXXIX.

- XXXIX. O pożarach przypadkowych i zapaleniu się różnych istot samych przez się. . . . . 273.
- XL. O blichowaniu płótna i wyrabianiu potrzebnych do tego materyałów; przez Wilh. Henr. Kurrera. 285.
(patrz dokończenia art. LVII. str. 422).
- XLI. O doświadczeniu rozczywnu chloranu wapna, za pomocą siarczanu indygu. . . . . 315.
- XLII. Rozmaite sposoby wyrabiania mosiądzu, (patrz dokończenie art. LVIII. str. 433). 317.
- XLIII. O polówkach czyli emalii do naczyń metalowych. 329.
- XLIV. Aparat do ślichowania i plókania złota i srebra dla zlotników, przez braci Gericke; z rysunkiem. 334
- XLV. O najlepszym kształcie okien przy rośliniarniach; przez Barona Mackenzie; z rysunkiem. 336
- XLVI. Tania i prosta sikawka do użytku na wsi i w małych miasteczkach, wynalazku Baehra; z rysunkiem. . . . . 344.
- XLVII. Uwagi o tak zwanym polskim gorzelniczym zakładzie w porównaniu z zakładem Pistorysza; z rysunkiem. . . . . 348.
- XLVIII. Szopa do suszenia zboża w snopach, iakotóż i paszy różnego gatunku, przez Pseinaera wynaleziona; z rysunkiem . . . . . 358.
- XLIX. O młynach wietrznych ze skrzydłami poziomymi; z rysunkiem. . . . . 366.
- L. Nowa Sieczkarnia pruska; z rysunkiem. . . . . 375.
- LI. O powozach Maiora Brechta; z rysunkiem. 379.
- LII. Nagrody ogłoszone za wynalazki w latach 1823. i 1824. przez Towarzystwo zachęcające przemysł narodowy w Prusach. . . . . 385.

LXX. Rozmaitości polytechniczne.

22. Sposób sporządzania kleju stolarskiego, aby się nie rozpuszczał w wodzie i w wielkim gorącu był niespalnym; str. 519. — 23. Sposób aby atrament nie pleśniał; str. 520. — 24) Atrament angielski do znaczenia bielizny; str. 520. — 25) Biały lakier na ryciny i mappy; str. 521. — 26) Sposób zapalania prochu ruśniczego pod wodą; str. 522. — 27) Mydło Lady Derby; str. 523. — 28) Pargamin z mleka; str. 523. — 29) Sposób, aby koniom długie włosy na ogonach wyrastały; str. 524. — 30) Sposób oduczenia bydła, aby się nie bodło; str. 524.
-

LISTA
PRENUMERATORÓW.

Najjasniejszy
Cesarz

Wszelk Rosyji Król Polski,
Exemplarzy Trzydziesci.

Niażę Namiestnik Korólenki

- Administracya dóbr Hr. Ord. Zamoyskiego, 2. ex.
Akademii Zamoyska w Szebrzeszynie.
Baldy.
Baliński Stefan.
Berski Insp. Jlny dróg.
Bielski Naczel. Wydz. w K. R. S. W. i P.
Bióro Centralne Komitetu Policyi.
Bniński Hrabia.
Bogdanowicz Dziedzic Puhaczewa.
Bontemps Jenerał W. P.

Borzysławski Ludwik, Dziedzic Sérokomli.
Bossakowski Józef.
Branicki Hrabia z Kodnia.
Bujański P. Pułkownik Artyleryi.
Chrucki Piotr Wizytator szkół.
Chrzanowski Ob. Woi. Lubels.
Cichocki Józef z Wilgi.
Cieciszowski Biskup Łucki.
Cieszkowski Ignacy.
Dmuszewski Ludwik.
Dobrowolski Kanonik Łucki.
Dwernicki Pułkownik Dowódzca Ułanów Polsk.
Dywów Senator Państwa Ross.
Dzieduszycki Hrabia w Tarnowańce.
Estko w Niedzieliskach.
Fawicki.
Fischer Pułkownik.
Flatt Dyrektor Instyt. agronomicznego.
Garczyński Nad-dzierżawca.
Gawroński Poseł Ptu Kalwaryjskiego.
Godlewski Naddz. Ek. Kidule.
Grabowski Kasztelan, Minister Wyznań Relig. i
Oświecenia publicz.
Grabowski Józef z Rudzienka.
Grądzki Xawery Ob. Woi. Augustowskiego.
Gretsch.
Grocholski Porucznik Gwardyi konnój polsk.
Gutakowski Pułkownik.

Hoderowicz Właściciel hamerni w Koziennicach.

Hofowiński.

Irehorowicz Karol.

Hube Kapitan.

Jabłonowska Xiężna Woiewodzina.

Jagielski Komisarz Król. Polsk. w Krakowie.

Jagmin Radca Rady Obywatel. Woi. Augustow.

Jagmin Marszałek, w Wisztycach.

Jaźwiński, Naczelnik wydziału kunsztów w Kom.

Rząd. S. W. i P.

Jełowiecki Marszałek Ptu Heyżyńskiego.

Jżycki Ob. Woi. Lubelsk.

Kamiński, Rektor i Prowincyał Zgromadzenia XX.
Piiarów.

Karwosiecki, były Podprefekt.

Kąsinowski Pułkownik.

Kiiewski.

Kitaiewski Professor chemii przy Uniwersyt. War-
szawskim.

Komisye Rządowe.

Spraw wewnętrznych i Policji.

Przychodów i Skarbu.

Wyznań Relig. i Oświec. Publ.

Ośm Komisyy Woiewodzkich z Komisarzami
obwodowemi.

Körff Pułkownik.

Korytowski Pułkownik Dowódzca Ułanów pol.

Kossecki Radca Stanu Jenerał Bryg.

Kozłowski Wincenty, Naczelnik bióra w Kom. Rząd.
S. W. i P.

Koźmian Kaietan, Radca Stanu.

Krasińska Hrabina Starościna Opinogórska.

Krasiński Hrabia Józef, b. Pułkownik, Szambelan
J. C. K. M.

Krasiński Hr. Wincenty, Jenerał Adj. J. C. K. M.

Krąkowski Ignacy Nad-dzierżawca.

Kretowicz, Ob. Woiew. Lubelskiego.

Kruszewski b. P. Pułkownik, Marszałek Ptu Seyneń-
skiego.

Kubeszewski Roktor Szkół wydz. w Sandomirzu.

Kurtz Adam Radca Rękodzielniczy.

Lachnicki b. Pułkownik.

Lessel Franciszek.

Lipiński.

Lipski Ignacy b. Pułkownik.

Lubecki Xiążę, Minister Przychodu i Skarbu.

Łęczycka, Rachmistrz przy Kom. Woi. Podl.

Łubieński Hr. Tomasz.

Łubieński Hr. Jan.

Mackiewicz Biskup Kamieniecki.

Malczewski Ob. Woiew. Lubelskiego.

Malinowski Wincenty.

Małachowski Hr. Ludwik, Dziedzic Białaczewa.

Małachowski Naczelnik bióra w Kom. Rząd. W.

Maruszewski Nad-dzierżawca.

Mettzel Radca Rządowy.

Mieroszewski Józef, b. Maior W. P.
Mierzeiewski Kalixt, z Nepel Deputowany na Sejm.
Minter P. Pułkownik Inżynierów.
Mostowski Minister Spraw Wew. i Policyi.
Moszyński Hrabia.

Municypalności i Urzędy Miejskie.

Augustów w Woi. Aug.
Bielsk w Woi. Pł.
Bieżeń w W. Pł.
Błonie w W. Maz.
Bolesławice dto.
Bolimów dto.
Brok w W. Pł.
Brześć Kujawski w W.M.
Brzesko w W. Maz.
Bychawa w W. Lubel.
Chełm w W. Lub.
Chęciny w W. Krak.
Chorzelski w W. Pł.
Ciechanów dto.
Czeladź w W. Krak.
Czersk w W. Maz.
Czerwińsk w W. Pł.
Częstochowa w W. Kal.
Daleszyce w W. Krak.
Dąbice w W. Maz.
Dąbrowice dto.
Dobrzyń nad Drzewcą w W. Pł.

Dobrzyń nad Wisłą dto.

Dubienka w W. Lub.

Filipowo w W. Aug.

Garwolin w Woi. Podl.

Gombin w W. Maz.

Góra dto.

Goray w W. Lub.

Gostynin w W. Maz.

Goszczyn dto.

Horodło w W. Lub.

Hrubieszów dto.

Janów w W. Pł.

Janów w W. Lub.

Jeżów w W. Maz.

Jędrzeiów dto.

Iłża w W. Sand.

Józefów w W. Lub.

Izbica w W. Maz.

Kalisz Stolica Woiewódzka.

Kamieńczyk w W. Maz.

Kazimiierz w W. Lub.

Kielce w W. Krak.

Kłodawa w W. Kal.

Kolno w W. Aug.

Koło w W. Kal.

Konin dto.

Koszyce w W. Krak.

Kowal w W. Maz.
Koziegłowy w W. Krak.
Kościennice w W. Sand.
Krasnystaw w W. Lub.
Kryłów dto.

Latowicz w W. Maz.
Lipno w W. Pł.
Lubartów w W. Lubel.
Lublin Stolica Woiewódz.

Łagów w W. Sand.
Łaskarzew w W. Podl.
Łęczna w W. Lub.
Łęczycza w W. Maz.
Łódź dto.
Łomża w W. Aug.
Łosice w W. Podl.
Łowicz w W. Maz.
Łozdzieie w W. Aug.
Łuków w W. Podl.

Maków w W. Pł.
Małogoszcz w W. Krak.
Markuszów w W. Lub.
Miechów w W. Krak.
Międzyrzyc w W. Podl.
Mława w W. Pł.
Mogielnica w W. Maz.
Myszyniec w W. Pł.
Nasielsk w W. Pł.
Niészawa w W. Maz.

Nowogród w W. Aug.
Nowe Miasto w W. Pł.
Nowe Miasto Korczyn w W. Krak.
Olkusz w W. Krak.
Opoczno w W. Sand.
Opole w W. Lubel.
Osieck w W. Podl.
Ostrołęka w W. Pł.
Ostrów w W. Podl.
Ostrów w W. Pł.
Pabianice w W. Kal.
Parczew w W. Podl.
Piaseczno w W. Maz.
Pilica w W. Krak.
Pilwizki w W. Aug.
Płock Stolica Woiewódzka.
Płońsk w W. Pł.
Połaniec w W. Sand.
Prasznysz w W. Pł.
Proszowice w W. Krak.
Przedbórz w W. Sand.
Przedecz w W. Maz.
Przerośl w W. Aug.
Przysucha w W. Krak.
Puławy w W. Lub.
Pułtusk w W. Pł.
Pyzdry w W. Kal.
Raciąż w W. Pł.
Radom Stolica Woi. Sand.

Radoszyce w W. Sand.
Radzieiewo w W. Maz.
Rawa w W. Maz.
Raygród w W. Aug.
Ryczywół w W. Sand.
Rypin w W. Pł.
Sandomirz w W. Sand.
Serock w W. Pł.
Sierpc dto.
Seyny w W. Aug.
Simno dto.
Skaryszew w W. Sand.
Skierniewice w W. Maz.
Słomniki w W. Krak.
Sochocin w W. Pł.
Stawiszyn w W. Kal.
Stężyca w W. Podl.
Stoczek dto.
Stopnica w W. Krak.
Szadek w W. Kal.
Szczebrzeszyn w W. Lubel.
Szczerczów w W. Kal.
Szczuczyn w W. Aug.
Szkalbierz w M. Krak.
Szreńsk w W. Pł.
Tarczyn w W. Maz.
Tarnogród w W. Lubel.
Terespol w W. Podl.
Tomaszów w W. Lubel.

Turobin w W. Lubel.

Tykocin w W. Aug.

Urzędów w W. Lubel.

Warka w W. Maz.

Warszawa Stolica kraiu.

Warta w W. Kal.

Węgrów w W. Podl.

Wieluń w W. Kal.

Wierzbołów w W. Aug.

Wiślica w W. Krak.

Wisztyniec w W. Aug.

Wizna w W. Aug.

Władysławów w W. Aug.

Wocławek w W. Maz.

Wolbrom w W. Krak.

Wyszogród w W. Pł.

Zakroczym w W. Pł.

Żarnów w W. Sand.

Żarnowiec w W. Krak.

Zawichost w W. Sand.

Zwolen w W. Sand.

Niewiadomski Jakób, Naczelnik bióra w Kom. Rząd.
Woyny.

Norwid Jan.

Nowakowski Poseł Ptu Radzyńskiego.

Ostrowski Hr. Antoni Senator Kasztelan.

Ostrowski Wojciech.

Piotrowicz.
Piwnicki Prezes Kom. Woiew. Sandomirskiego.
Podkański Hrabia.
Raczyński Hrabia Atanazy.
Radwan Augustyn Pułkownik.
Radziwiłł Xiążę Namiestnik w W. Xtwie Poznańskim.
Radziwiłłowa Xiężna Anna z Sieniawy.
Rastawiecki Baron.
Ratomski Ob. Woiew. Lubelskiego.
Rayski z Pilicy.
Resurs kupiecki w Warszawie.
Sadowski.
Sąd Sprawiedl. karzący Woi. Płockiego i August.
Sapalski b. Pułkownik z Przedborza.
Senat Król. Polskiego.
Serwiński Andrzej.
Sierakowski Hr. Sebestyan.
Skibicki Hr. Franciszek.
Skórzewski Paweł, Komisarz fabryk rządowych K. P.
Słubicki Poseł b. Jenerał.
Sobański Hieronim.
Stryeński Ob. W. Lubel.
Strzelecki Naczelnik bióra w Kom. Rząd. W.
Suffczyński Franciszek.
Sumiński Hr. Radca Stanu Dyr. Jlny Policji i Poczł.
Szlubowski.
Szmidel Rektor Szkoły w Łęczycy.
Szukiewicz Cypryan.
Szumski Profesor w Poznaniu.
Szymoński Ob. W. Maz.

Szkoty.

w Białéy Podwydz.
Hrubiczowie Wydziałowa.
Kaliszu dto.
Kielcach dto.
Lublinie dto.
Łęczycy Podwydz.
Łomży Wydziałowa.
Łukowie dto.
Pińczowie Podwydz.
Piotrkowie dto.
Płocku Wydział.
Pułtusu dto.
Sandomirzu dto.
Seynach Podw.
Szczuczynie dto.
Tykocinie dto.
Wąchocku dto.

Trembicki Prezydent.

Trybunał Woi. Krak.

Tyszkiewicz Hr. Tadeusz Senator Kasztel. b.
Jenerał.

Uniwersytet Warszawski.

Walewski Kolumna Felix.

Wągorzki Roch.

Wisflog Pułkownik Dowódzca Artyl. Pol.

Wężyk.

Wielogłowski Radca Stanu Prezes Kom. Woi.
Krak.

Wierzeyski.

Wisłocki Wawrzyniec Ob. z Podola.

Wodziński Prezes Senatu Rzpltey Krak.

Wodzicki Ob. Woi. Lubel.

Woyczyński Ob. W. Maz.

Zabiełło Hrabia.

Zaleski Alexander.

Załuski Hr. Dziedzic dóbr Grabek, skrzydłowy
Adiutant J. C. K. M.

Zamoyski Hr. Ordynat Prezes Senatu K. P.

Zieliński Stanisław.

Listy Prenumeratorów z zagranic nie zostały Re-
dakcyi nadesłane.

